

IZVJEŠĆE OMBUDSMANA ZA LJUDSKA PRAVA BIH O PRIMJENI FAKULTATIVNOG PROTOKOLA UZ KONVENCIJU O PRAVIMA DJETETA O UČEŠĆU DJECE U ORUŽANIM SUKOBIMA

Sarajevo, prosinac 2009.

Uvod

Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta u pogledu uključenja djece u oružane sukobe, kao dopunu Konvencije o pravima djeteta usvojila je Generalna skupština Ujedinjenih naroda 24. svibnja 2000. godine.

Odluku o ratificiranju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na angažiranje djece u oružanom sukobu¹ donijela je Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na osnovu odluke Predsjedništva Bosne i Hercegovine 2002. godine.

Bosna i Hercegovina je Fakultativni protokol potpisala 07.9.2000. godine, a ratificirala 10.10.2003. godine. Odredbama Ustava BiH² država će osigurati najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda i njihovo uživanje u skladu s međunarodnim sporazumima iz Aneksa I Ustava.

Ratifikacijom Fakultativnog protokola Bosna i Hercegovina je preuzela obvezu da poduzme odgovarajuće mjere, uključujući i donošenje zakona kojima će propisati zabranu, a za slučaj kršenja zakona sankcije, kojima će osigurati da pripadnici oružanih snaga BiH, koji nisu navršili 18 godina ne sudjeluju direktno u borbama.

Podnošenjem ovog Izvješća prema članu 8. stav 1. Fakultativnog protokola, daje se prikaz zakonodavnih, administrativnih, pravosudnih i ostalih mjera koje se primjenjuju u Bosni i Hercegovini, a odnose se na odredbe Protokola.

I Nadležnost Institucije ombudsmana za ljudska prava BiH

Institucija ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine (BiH) ustanovljena je Sporazumom o ljudskim pravima (Aneks 6 Općeg okvirnog sporazuma za mir u BiH) **kao nacionalni mehanizam za zaštitu ljudskih prava**. Prema članu 1. Zakona o ombudmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine³ i članu 2. Pravila za funkcioniranje Institucije ombudsmana za ljudska prava,⁴ Institucija je neovisna, uspostavljena u cilju promoviranja dobre uprave i vladavine prava, zaštite i sloboda fizičkih i pravnih osoba, kako je garantirano Ustavom BiH i međunarodnim sporazumima koji su njegov dio.

Institucija je organizirala posebne organizacijske odjele: za praćenje ostvarivanja prava djece, osoba s invaliditetom i prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, organizacione odjele za praćenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, političkih i građanskih prava, te za sprečavanje svih oblika diskriminacije. U okviru svojih nadležnosti Institucija ombudsmana provodi i istrage u svim žalbama o povredi ljudskih prava i sloboda navodno počinjenih i od vojnih vlasti.

Reformom Institucije ombudsmana BiH nakon imenovanja novih ombudsmana u prosincu 2008. godine i promjenom politike djelovanja došlo je do značajnog napretka i u oblasti zaštite prava djece. Uspostavljen je Odjel za praćenje prava djece s veoma širokim mandatom, a uz podršku "Save the Children" Norway realizirano je niz aktivnosti u toku 2009. godine s ciljem jačanja kapaciteta Odjela za praćenje prava djece, kako bi se stvorile sve neophodne pretpostavke za potpunu, ne samo zaštitu prava djece već i njihovu dalju promociju, posebno kroz edukaciju djece o njihovim pravima.

Potreba za jačanjem i promoviranjem vladavine prava, zaštite ljudskih prava i sloboda vojnih lica i kadeta u Oružanim snagama BiH i Ministarstvu obrane BiH, kako je to garantirano Ustavom BiH i međunarodnim sporazumima u njegovom dodatku, stvorila je uvjete za uspostavu Parlamentarnog vojnog

¹ Službeni glasnik BiH, broj 5/02

² Ustav BiH, Član II - Ljudska prava

³ "Službeni glasnik BiH", broj 19/02

⁴ Sl. glasnik BiH, broj 45/04

povjerenika BiH, koji neovisno obavlja svoje nadležnosti i u svome radu surađuje sa Institucijom ombudsmana za ljudska prava BiH.⁵

II Ratifikacija Fakultativnih protokola

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je na osnovu odluke Predsjedništva Bosne i Hercegovine 2002.godine donijela je Odluku o ratificiranju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na angažiranje djece u oružanom sukobu.⁶

Bosna i Hercegovina je Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta, koji se odnosi na angažiranje djece u oružanom sukobu, potpisala 7.9.2000.godine, a ratificirala 10.10.2003.godine.

III Preporuke UN CRC

Komitet o pravima djeteta⁷ je razmatrao inicijalno izvješće Bosne i Hercegovine 2005. godine i u zaključnim razmatranjima naveo da pozdravlja informaciju da će postojeći državni Ombudsmani nastaviti svoje aktivnosti i formirati odjeljenje za dječja prava, ali je izrazio zabrinutost da o postojanju tog odjeljenja nema dovoljno informacija, kao i funkciji i mehanizmu za podnošenje individualnih žalbi.⁸

Komitet je preporučio državi članici da pruži podršku Uredu ombudsmana u pokretanju kampanja za podizanje javne svijesti, koje će naročito biti usmjerene na roditelje i djecu u nastojanju da im se pruže informacije o postojanju i funkcijama Odjela za dječja prava u okviru Ureda ombudsmana, a naročito o njegovom ovlaštenju da prima i istražuje žalbe koje se tiču kršenja dječjih prava. Država članica se nadalje potiče da po tim pitanjima zatraži tehničku suradnju sa UNICEF-om i OHCHR-om i s drugim organizacijama.⁹

Komitet je također izrazio zabrinutost zbog činjenica da je između 1992. i kolovoza 2000. godine od mina nastradalo ukupno 4.371 osoba, od čega oko 300 djece, te da još uvijek ima milijun neuklonjenih mina u oko 30.000 minskih polja širom zemlje, od kojih se neka nalaze u blizini škola i dječjih igrališta. Prema podacima Crvenog krsta, svakog mjeseca 50 djece pati od posljedica ove situacije. Komitet je posebno zabrinut stanjem djece koja su žrtve oružanog sukoba u smislu ratnih posljedica na fizičko i psihološko stanje djece.¹⁰

Zbog toga je preporučeno BiH da nastavi s provođenjem kampanja za podizanje svijesti o minama, pokrene programe deminiranja i proširi psihološku i socijalnu pomoć djeci koja su nastradala od eksplozije mine ili trpe druge posljedice oružanog sukoba.¹¹

IV Nacionalno zakonodavstvo

Zakonodavstvo BiH od 2003 – 2005

Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (u daljem tekstu "entiteti"), a sve vladine funkcije i ovlaštenja koja nisu Ustavom izričito povjerena institucijama Bosne i Hercegovine pripadaju entitetima.¹²

Pitanja služenja vojske u BiH prije ratificiranja Fakultativnog Protokola uz Konvenciju o pravima djeteta koji se odnosi na angažiranje djece u oružanom sukobu bila su u nadležnosti entiteta u BiH. Zbog

⁵ Sl list BiH, broj 49/09, 51/09

⁶ „Službeni glasnik BiH“, broj 5/02

⁷ CRC/C/15/Add.260 od 21. rujana 2005.

⁸ CRC/C/15/ točka 14 – Neovisni monitoring

⁹ Ibid, točka 15.

¹⁰ Ibid, točka 63

¹¹ Ibid, točka 64

¹² Ustav BiH

toga se zakonodavni okvir prezentira za period od ratifikacije do prijenosa nadležnosti na državu BiH 2005. godine i period nakon toga.

Zakonodavstvo Republike Srpske

Do 2005. godine u Republici Srpskoj je **Zakonom o vojsci RS**¹³ bila propisana obveza lica koje se školovalo na teret sredstava Ministarstva obrane RS da po završenom školovanju stupi u službu.¹⁴

Obveza evidentiranja vojnih obveznika nastajala je početkom kalendarske godine u kojoj je državljanin navršavao 17 godina života,¹⁵ a regrutiranje u godini u kojoj navršava 18. godina, dok je za vrijeme ratnog stanja i neposredne ratne opasnosti regrutiranje bilo moguće s navršenih 17 godina života¹⁶

Služenje vojnog roka trajalo je 9 mjeseci, izuzev za regrute koji zbog vjerskih ili drugih razloga savjesti nisu željeli služiti vojni rok pod oružjem ili su željeli služiti u civilnoj službi kada je služenje trajalo 12 mjeseci.¹⁷ Izmjenama Zakona o vojsci RS rok za služenje vojske je smanjen s 9 na 6 mjeseci.

Pravilnikom o služenju vojnog roka bez oružja i u civilnoj službi¹⁸ reguliran je postupak odobravanja i načina služenja vojnog roka za regrute koji zbog vjerskih ili razloga prigovora savjesti ne žele da služe vojni rok pod oružjem.

Zakonodavstvo FBiH

U FBiH je **Zakonom o obrani**¹⁹ na isti način kao u RS regulirano regrutiranje, s tim da se regrutiranje na lični zahtjev moglo vršiti i kada je regrut navršio 17 godina života.²⁰ Na civilno služenje vojnog roka mogao se uputiti regrut koji nije bio spreman služiti vojni rok uz nošenje i uporabu oružja.²¹ Služenje vojnog roka trajalo je četiri mjeseca, a civilna služba šest mjeseci.²²

Zakonodavstvo BiH nakon 2005

Sporazumom između FBiH i RS o prijenosu nadležnosti u oblasti obrane²³ zbog potrebe uspostavljanja jedinstvenog sustava obrane u BiH i integriranja BiH u euroatlantske integracije, u skladu s Ustavom BiH²⁴, prenesene su sve nadležnosti entiteta u oblasti obrane na institucije BiH.

Zakonom o obrani BiH²⁵ profesionalizirana je vojska u BiH, pa je vojna obveza regulirana entitetskim zakonima ukinuta na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine od 1. siječnja 2006. godine.²⁶ Zakonom je propisano da je uvjet za prijem u vojnu službu da osoba nije mlađa od 18 godina ni starija od 27 godina.²⁷

¹³ Sl.glasnik broj 31/96,46/01,33/04

¹⁴ Ibid, član 64

¹⁵ Ibid, član 207

¹⁶ Ibid, član 210.

¹⁷ Ibid, član 215

¹⁸ Sl. glasnik RS, 16/02

¹⁹ Sl. Novine FBiH, 34/04

²⁰ Ibid, član 70

²¹ Ibid, član 75

²² Ibid, član 89

²³ Sl.glasnik RS, 4/06

²⁴ Član III(5)(a)

²⁵ Sl.glasnik BiH 88/05, 53/07 i 59/09

²⁶ Ibid, član 79

²⁷ Član 9

V Zaključak

1. Nacionalno zakonodavstvo u BiH nije inkorporiralo definiciju djeteta iz Konvencije o pravima djeteta, ali su zakonima na različitim razinama vlasti ugrađene identične odredbe o stjecanju punoljetstva s navršениh 18 godina, kao osnove za stjecanje potpune poslovne sposobnosti. U izuzetnim slučajevima poslovnu sposobnost mogu steći osobe mlađe od 18 godina i to samo na osnovu odluke suda u vanparničnom postupku u slučaju da zaključe brak ili kao maloljetna osoba postane roditelj s navršениh 16 godina

2. Zakonodavstvo BiH ne regulira na odgovarajući način pružanje psihološke i socijalne pomoći djeci nastradaloj od eksplozija zaostalih mina ili koja trpe posljedice rata u BiH, ali je u prosincu 2003. godine Handicap International završio istraživanje vezano za pomoć žrtvama mina u BiH. Dokument je objavljen pod nazivom: »Pomoć žrtvama mina u BiH, Radni dokument za podršku izradi elaborata dugoročne strategije za pomoć žrtvama mina«. Kroz ovo istraživanje izvršena je analiza postojeće legislative, sustava rehabilitativne zaštite, programa za pomoć žrtvama mina i informacionog sustava.²⁸

3. Na osnovu analize zakonodavstva BiH u vezi s članovima 1.i 2. Fakultativnog protokola može se zaključiti da postoji opća zabrana sudjelovanja direktno u borbama i regrutacije osoba mlađih od 18 godina.

4. Rekonstruiranjem Ureda Ombudsmana BiH i uspostavljanjem Odjela za prava djece stvoren je jak nacionalni mehanizam za zaštitu prava djece uključujući i zaštitu djece od učešća u oružanim sukobima

Sarajevo, prosinac 2009.

Ombudsmani BiH:
Jasminka Džumhur, v.r.
Nives Jukić, v.r.
Ljubomir Sandić, v.r.

²⁸ Strategija za pomoć žrtvama mina u Bosni i Hercegovini